

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології

на тему:

**ЗАПОЗИЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ СЛІВ В АРАБСЬКУ МОВУ ЯК ЗАСІБ
ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ**

Студента групи Пар 16-20

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньої програми:

Арабська мова і література

та переклад, друга

східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.060 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша – арабська

Кулика Нікити Сергійовича

Науковий керівник:

ст. викладач В.Г. Кононенко

Національна шкала

Кількість балів

Оцінка ЄКТС

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ	6
1.1. Дослідження запозичень у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві	6
1.2. Види запозичень. Вплив запозичень на культурний розвиток країн	9
1.3. Запозичення як один із методів збагачення лексичного складу мови.....	13
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2 ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АРАБСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ	17
2.1. Шляхи збагачення словникового складу мови	17
2.2. Арабсько-французька двомовність на прикладі Тунісу	21
2.3. Явище галицизму	25
Висновки до розділу 2	28
ВИСНОВКИ	29
РЕЗЮМЕ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	33
ДОДАТОК	34

ВСТУП

Запозичення мовних явищ з однієї мови в іншу вважається одним з найбільш древніх процесів міжмовної взаємодії. Жодна мова ніколи не обходилася тільки власними лексичними засобами. Було б помилково припускати наявність мов, які не піддавалися процесу запозичення. Присутність запозичених слів в різних мовах відображає той факт, що будь-який народ живе в контакті з іншими народами, спілкується з ними, обмінюється практичним досвідом, збагачується їх досягненнями і сам впливає на світову науку і культуру інших народів.

В умовах розширення міжкультурного спілкування, міжнародної співпраці відбувається обмін інформацією, знайомство з новими реаліями, запозичення ідей і технологій. Це, в свою чергу, не може не вплинути на мову.

Актуальність даної теми пов'язана з тим фактом, що будь-яка сучасна мова — це жива система, яка постійно розвивається і періодично зазнає змін. Незважаючи на те, що взаємодія мов і запозичення лексем досить давно досліджується лінгвістами, тема зберігає свою актуальність у зв'язку з постійним розширенням міжнародних контактів і триваючими міграційними процесами. Зокрема, поява запозичених французьких лексем у сучасній арабській мові обумовлена тісними глобалізаційними контактами.

Мовні запозичення тісно пов'язані із загальною історією минулого і перспективами розвитку мов. З питань запозичень та їх ролі в мові-реципієнта написані численні наукові праці, зокрема, виявлено, що арабська мова містить слова з англійської, латинської, французької, італійської та інших мов. Джерелом теоретичного матеріалу для дослідження послужили роботи Н. К. Гарбовського, О. О. Реформатського, І. В. Арнольд та інших зарубіжних вчених.

Предмет дослідження: запозичення французьких слів в арабську мову як засіб поповнення словникового складу

Об'єктом дослідження різних механізмів та шляхів, за допомогою яких французькі слова потрапили в арабську мову.

Матеріалом для дослідження послужили етимологічні словники.

Мета дослідження — проаналізувати специфіку функціонування французьких запозичень в сучасній арабській мові.

Мета дослідження диктує наступні **завдання**:

- визначити поняття запозичень у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві;
- виявити види запозичень та їх вплив на культурний розвиток країн;
- проаналізувати запозичення як один із методів збагачення лексичного складу мови;
- дослідити шляхи збагачення словникового складу мови;
- проаналізувати арабсько-французьку двомовність на прикладі Тунісу;
- дослідити явище галицизму.

Методи дослідження. Специфіка наукової розвідки передбачала ретельний вибір методів дослідження. Їх вибір був зумовлений своєрідністю об'єкта та завданнями дослідження:

- метод суцільної вибірки був залучений для виокремлення лексичних одиниць для аналізу;
- стилістичний та лексико-семантичний аналіз дозволили підібрати французькі запозичення в арабській мові;
- для інвентаризації запозичених французьких лексичних одиниць використовувався описовий метод.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатку.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження та його актуальність, сформульовано мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження.

У першому розділі викладені теоретичні основи дослідження щодо поняття запозичення; виявлено види запозичень та їх вплив на культурний розвиток країн; проаналізовано запозичення як один із методів збагачення лексичного складу мови.

Другий розділ присвячено дослідженню шляхів збагачення словникового складу мови; проаналізовано арабсько-французьку двомовність на прикладі Тунісу; досліджено явище галицизму.

У висновках підводяться підсумки дослідження.

Список використаних джерел включає 34 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

1.1. Дослідження запозичень у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві

З еволюцією людського суспільства розвивається відповідно культура і мова. Причиною таких змін можуть бути як історичні події, так і взаємодія культур. Міжкультурні контакти, що мають місце у всіх сферах (політиці, економіці, мистецтві), призводять до значних змін в укладі життя, світогляді. Всі ці зміни відображаються в мові.

Процес запозичення протікає з найдавніших часів і посилюється з розширенням міжкультурної та міжмовної взаємодії в умовах рівня глобалізації.

Словниковий склад мови являє собою живу систему, яка безперервно змінюється і поповнюється. Поповнення словникового складу будь-якої мови відбувається, як правило, за рахунок іншомовних запозичень. Процес запозичення збагачує мову і в більшості випадків не шкодить його самобутності, так основний свій словник зберігається і незмінним залишається властивий мові граматичний лад. Інтенсивність припливу нових запозичених слів у різні періоди різна, в залежності від конкретних історичних умов. Частка запозичених елементів в мовах велика, однак точно підрахувати їх кількість не є можливим, як з причини постійного збільшення кількості іншомовних елементів, що проникають в мову, так і внаслідок дії процесу асиміляції, що ускладнює розуміння етимології слова (Аббасова, 1992, с.23).

Дослідженням запозичень в лінгвістиці займалися такі українські та зарубіжні вчені як Л.В. Щерба, О.А.Потебня, О.О.Реформатський, В.В.Виноградов, Ю.С. Сорокін, О.С. Ахманова, Л.П. Крисін, Фердинанд де Соссюр, Е. Хауген та інші.

У сучасній лінгвістиці є чимала кількість визначень поняття «запозичення», деякі з них представлені далі.

Так, О.В. Овадюк визначає запозичення як «процес, в результаті якого в мові з'являється і закріплюється деякий іншомовний елемент». Лінгвіст вважає

запозичення «невід'ємною складовою функціонування та історичної зміни мови, одним з основних джерел поповнення словникового запасу», а також «повноцінним елементом мови, що є частиною його лексичного багатства, який служить джерелом нових коренів, словотвірних елементів і точних термінів» (Овадюк, 2020, с.208). На думку цього автора, запозичення є одним з найважливіших факторів розвитку мов.

У словнику лінгвістичних термінів запозичення представлено як «1. Звернення до лексичного фонду інших мов для визначення нових понять і предметів, причому часто самі ці поняття і предмети разом з їх назвами засвоюються від інших народів. 2. Слова, словотворчі афікси, конструкції, що ввійшли у мову внаслідок запозичення. Запозичення книжне – слово чи вислів, що засвоєні з іншої мови через літературу. Запозичення прямі – запозичення, які засвоєні певною мовою безпосередньо з іншої мови» (Ганич, Олійник, 1985, с.82)

Також можна виділити думки Л.П. Крисіна щодо поняття «запозичення». Л. П. Крисін зазначає, що «підходи щодо аналізу та оцінки чисельності та якості іншомовних запозичень а) у загальноповживаній мові та б) у спеціальній термінології, що обслуговує якусь професійну сферу, різні». (Крисін, 1990, с.82)

В. І. Кодухов вважає, що запозичення слів є природним процесом, що відбиває економічні, політичні, культурні зв'язки з іншими народами, коли разом з реаліями і поняттями приходять і відповідні слова. Запозичення слів може відбуватися усним шляхом, через розмовне спілкування, і письмовим — через книги, періодичну літературу, офіційні документи тощо. При усному запозиченні слово може значною мірою замінити свій звуковий склад. Запозичення є одним із шляхів збагачення словникового складу мови. Слова іншомовного походження, як правило, засвоюються фонетично і граматично, тобто підпорядковуються законам фонетики, граматики і словотворення тієї мови, якою запозичуються, і лише в окремих випадках залишаються незасвоєними. Ступінь засвоєння іншомовних слів може бути різною» (Кодухов, 2010, с.99).

О.С. Ахманова зазначає, що запозичення — це «звернення до лексичного фонду інших мов для вираження нових понять, подальшої диференціації вже наявних та позначення невідомих раніше предметів (нерідко самі ці поняття та предмети стають

відомими носіям даної мови лише внаслідок контактів з тими народами, з чийх мов запозичуються відповідні слова) (Ахманова, 2005, с.146).

Універсальним та ємним є розуміння запозичення Р.В. Стацюк «Запозичення — це мовне явище, що полягає в акцепції однією мовою лінгвістичного матеріалу з іншої мови внаслідок екстралінгвістичних контактів між ними, що різняться за рівнем та формами» (Стацюк, 2013, с.145).

Таким чином, аналіз визначень поняття «запозичення» в трактуванні різних авторів дозволяє припустити, що запозичені слова є складною структурно неоднорідною групою, лексика якої, є найбільш схильною до змін частиною мови, об'єднує всі події, що в різний час відбувалися в суспільстві, виникаючі в ньому явища, даючи їм певні найменування, відображає всі зміни в житті людей і є відображенням історії певного народу.

1.2. Види запозичень. Вплив запозичень на культурний розвиток країн

Щодо видів запозичень, точніше було б говорити про контакти не мов, а їх носіїв. Одиницями, що мають здатність самостійно переміщатися з мови в мову, дослідники визнають лексеми, семеми (у тому числі кальки та півкальки), одиниці стилістичного плану, морфологічні та синтаксичні елементи (Ахманова, 2005, с.6-7). З точки зору С. В. Семчинського: «... ми називатимемо результати мовної взаємодії запозиченнями, розуміючи цей термін широко і називаючи їм елементи іншомовного походження на будь-якому рівні мови і незалежно від їх структурної ієрархії, аби вони були наслідком процесу взаємодії мов» (Семчинский, 1975, с.26).

У подібних поглядах відображена концепція трансферу, згідно з якою запозичення в першу чергу є процесом переходу елементів з однієї мови в іншу. З точки зору Є.В. Маринової, одиниці, що зазнали трансферу, поступово адаптуються в системі приймаючої мови, яка «обробляє «іноземний» матеріал, що поступив, фонетично, семантично, граматично, орфографічно. В результаті у мові-реципієнті функціонують одиниці іншомовного походження різного ступеня адаптації або асиміляції» (Маринова, 2013, с.54).

Прихильники концепції аналогії, вважаючи слово *perexid* при характеристиці процесу запозичення досить формальним, пояснюють запозичення як створення лексичних одиниць за іншомовними зразками за допомогою засобів та ресурсів рідної мови шляхом імітації або копіювання фонетичної, морфемної, семантичної структури слів іншої мови. Незважаючи на дещо суперечливі положення, обидві концепції запозичення визнають творчий, діяльнісний початок мови-реципієнта, який або переробляє «сторонній» матеріал під свої потреби або за іншомовними зразками створює щось нове відповідно до своїх потреб (Маринова, 2013, с.55). З іншого боку, запозичення розуміється як результат, продукт переходу мовної одиниці з однієї мови до іншої.

Для позначення запозичених лексичних одиниць у лінгвістичних дослідженнях використовуються терміни запозичення, запозичена лексика, іншомовне слово, іншомовне вкраплення, іншомовні елементи, регіоналізми тощо. Цікавою у зв'язку з цим є думка Л.П. Крисіна: «... немає загальноприйнятого розуміння того, що таке запозичене слово, чим відрізняється цей термін від термінів «іншомовне слово», «іншомовне вкраплення», засвоєна чи освоєна іншомовна лексика тощо» (Крисін, 1990, с.32).

У ситуації термінологічного різнобою багато дослідників закріплюють дані терміни за різними поняттями (Д.М. Шмельова, О.С. Мжельської, Є.І. Степанової, Н.А. Шестакової, В.М. Плотіціна, О.В. Загоровській та ін.). У більшості випадків дослідники розмежовують поняття, що ховаються за термінами «запозичення» та «іншомовне слово». Термін іншомовне слово є ширшим за обсягом порівняно з терміном запозичене слово: поняття, що виражаються ними, знаходяться в родовидових відносинах. Це означає, що іншомовними є і повністю освоєні запозичення, чужоземне походження яких не відчувається мовцями, і нескінченні одиниці з помітними для тих, хто говорить ознаками іншомовності (Жлуктенко, 1974, с.24).

На думку Л. М. Аристова: «Запозичення пристосовуються до системи запозичувальної мови і часто настільки нею засвоюються, що іншомовне походження

таких слів не відчувається носіями цієї мови і виявляється лише за допомогою етимологічного аналізу» (Аристов, 2005, с.17).

Представлене розуміння запозичених слів загалом відображає і погляд на аналізований об'єкт. Вивчення запозичених одиниць здійснюється у лінгвістиці на основі двох підходів: аналітичного та нормативного. У межах аналітичного підходу дуже важливим виявляється питання класифікації запозичень. У рамках вирішення цього питання використовуються універсальні та спеціальні типології: універсальні використовуються для класифікації не тільки іншомовних, а й споконвічних слів певної мови, спеціальні – застосовуються для характеристики розрядів власне запозиченої лексики.

Існують також універсальні типології, що ґрунтуються на хронологічному та тематичному критерії. Так, класифікації запозичень, запропоновані Є.Е. Біржаковою, Л.А. Войновою, Л.Л. Кутіною, В.М. Аристовою, Л.П. Крисіним, ґрунтуються на хронологічному критерії. У роботах дослідників відзначається насамперед час появи слова у певній мові. На основі хронологічного критерію в мові можуть бути виявлені стародавні (ранні) запозичення, що поповнили мову у прадавні періоди мовної єдності, та запозичення, що прийшли власне нещодавно.

У роботах останніх як окремих хронологічний відрізок, у якому здійснюється процес активного запозичення, виділяється період кінця 80-х – початку 90-х рр.: період поповнення арабської мови новітніми запозиченнями (іншомовними словами абсолютної новизни), багато з яких ще не отримали відображення в сучасних тлумачних словниках.

Класифікації запозиченої лексики будуються також з урахуванням тематичного критерію; різні варіанти систематизації запозичень з урахуванням тематичного критерію містяться у дослідженнях Ю.С. Сорокіна, Л.П. Крисіна, В.М. Аристової, М. Войтович, Є.В. Марінової, Касьянової та ін. (Гавранек, 2007, с.29).

Науковці (Блинов, 2009; Гавранек, 2007; Клоков, 2000; Мазніченко, 2018; Осипов, 1975; Пейсиков, 2012; Стацюк, 2013; Хауген, 2008). зазначають, що серед спеціальних типологій запозичень найбільш чітко представлена класифікація іншомовних слів на основі генетичної ознаки, яка передбачає встановлення мови-

джерела (донора). Відповідно до генетичного критерію запозичена лексика поділяється на два великі розряди: одиниці, що прийшли в певну мову з близькоспоріднених мов, і слова, і вирази, запозичені з неблизько споріднених мов.

До складу першої групи насамперед відносяться арабізми – запозичення (орієнталізми: арабізми, тюркизми). Друга група представлена одиницями із західноєвропейських мов (так звані європеїзми: англіцизми, германізми, галицизми, іспанізми тощо).

Останнім часом у лінгвістичних дослідженнях активно переробляються та розробляються типології іншомовних слів за ступенем їхньої освоєності.

Наприклад, в енциклопедії «Російська мова» з урахуванням даної ознаки розмежовуються такі типи слів:

- 1) запозичені слова, тобто, повністю освоєні певною мовою одиниці (سيارة ، كرة القدم тощо);
- 2) слова-інтернаціоналізми (مليمتر ، فلسفة та ін);
- 3) екзотизми (سيفنا بشميت тощо);
- 4) іншомовні вкраплення (c'est la vie – "الحياة هذه" тощо) (Дебов, 2001, с.133).

У межах цього принципу будує типологію запозичених слів Т. А. Бертагаєв пропонує враховувати при класифікації іншомовної лексики як ступінь її адаптацію певною мовою, а й особливості її стилістичного використання. Дослідник розмежовує дві групи запозиченої лексики:

- 1) слова, мають необмежену сферу вживання у певній мові;
- 2) слова обмеженого вживання.

Кожна група включає підгрупи. Серед слів необмеженої сфери вживання виділяються:

- а) слова, що втратили всі ознаки свого походження (دفتر ، المدرسة);
  - б) слова, які зберігають деякі зовнішні ознаки іншомовного походження (جاز ، حيوي مضاد ، حجاب ، المحلفين هيئة);
  - в) європеїзми, чи інтернаціоналізми (الإرهاب ، الهاتف ، التوضيح ، التقدم).
- Запозичення обмеженого вживання включають:

- а) книжкові слова (переважно терміни), які набули загального поширення (غير)
(الصدمة ، التنصيب ، أخلاقي);
- б) запозичені слова, що проникли в мову під впливом салонно-аристократичного жаргону (зараз це архаїзовані слова типу (مشاعر ، غرامي);
- в) екзотизми (هيدالغو ، رقصة ، عربية);
- г) іншомовні вкраплення (سعيدة نهائية);
- д) okazіонально вжиті іноземні слова, або варваризми (Бертагаєв, 2011, с.106).

1.3. Запозичення як один із методів збагачення лексичного складу мови

Поповнення арабської літературної мови іншомовною лексикою відбувалося протягом усієї доступної для огляду історії її існування. Змінювалося предметно-понятійне коло запозиченої лексики, джерела запозичень, характер та умови контактування мов, ступінь асиміляції запозичених слів і саме ставлення носіїв мови до запозичення, що визначало закономірність та інтенсивність поповнення літературного словника запозиченнями. Приплив європейських запозичень продовжується і сьогодні, зокрема, в економічній сфері.

Нове, третє тисячоліття – ера інформаційної економіки, інформаційних технологій та методів управління суспільними процесами. Йде глобалізація економічної діяльності у галузі міжнародних фінансових операцій, міжнародної торгівлі, міжнародного руху факторів виробництва. Всезагальна комп'ютеризація призвела до того, що сьогодні існує глобальний ринок капіталу - фінансові потоки переміщуються практично миттєво. З'являється безліч нових професій, зростає торгівля технологіями, послугами, інформацією, продуктами інтелектуальної власності. Дедалі більше дій та операцій пов'язані з комп'ютерними системами, PR-технологіями.

Як відомо, посилення припливу європейської лексики пов'язане з тим, що багато арабських країн ще наприкінці XIX і на початку XX століття стали об'єктом активної колоніальної експансії європейських країн, які разом з армією та адміністративним апаратом принесли й елементи європейської культури. Початок

періоду колоніальних захоплень змінило особливості поповнення арабської запозиченою лексикою. Сирія, Ліван, Алжир та Марокко опинилися під французьким пануванням, Єгипет, Ірак та Судан – англійським, а Лівія – італійським. Внаслідок цього в кожній країні чи регіоні з'явилося своє основне джерело поповнення іншомовної лексики. Тривалі мовні контакти, що супроводжуються інтерференцією різних мов, спричинили вживання в арабській мові різних за походженням іншомовних слів і конструкцій. Слід також пам'ятати, що ці розбіжності доповнилися різноманітністю запозичень за сферами. Якщо в Туніс з італійської мови проникали слова, що стосуються рибальства, торгівлі та фінансів, то в Лівію — зі сфери адміністрації, ремесла, побуту.

Приплив європейських запозичень продовжується і сьогодні, збагачуючи новою лексикою арабську мову, яку, як і раніше, вважають найбільш багатою іншомовними елементами серед усіх семітських мов (Боднар, 2012, с.3).

У процесі роботи з сучасними текстами як загальноекономічної спрямованості, так і вузькоспеціальної (комерційними діловими паперами, банківською сферою, біржовою справою, страхуванням, послугами та ін.) — виявлено значну кількість запозичень з різних мов, що охоплюють досить широкий предметно-понятійний спектр. У економічній термінології, зокрема, рубежу ХХ—ХХІ століть можна назвати такі тематичні поля:

- найменування організацій, установ, економічних об'єктів та інститутів;
- найменування професій;
- найменування ділових операцій;
- найменування фінансової системи;
- найменування банківської системи;
- найменування торгової системи;
- номенклатурні знаки багатьох галузей народного господарства зовнішньої торгівлі;
- найменування продукції та послуг;
- найменування документів тощо(Белкин, 1975, с.7).

До лінгвістичних особливостей економічної термінології слід віднести її міждисциплінарний характер: у цій сфері широко використовуються терміни інших галузей знання: математики (حاصل – «сума»), юриспруденції (ملكية – «власність»), соціології (اهل - "населення"), різних інших галузей науки і техніки (كُمبِيوتَرٌ - "комп'ютер", جِهَازٌ - "прилад, машина, установка" тощо), що свідчить про багатоаспектну структуру економічних категорій (Семчинский, 1975, с.7).

Специфічною лінгвістичною особливістю економічної термінології арабської мови як термінології суспільних наук також є «розмита», «нежорстка» семантика термінів, що входять до неї. Так, у нафтовій та газовій промисловості термін *"taswlq"* має значення "збут", наприклад, *"taswlqu l-gaz"* ("збут газу") або *"taswlqu l-mustaqqati n -naf{iyyah"* ("збут нафтопродуктів"). У сфері торговельно-економічного співробітництва термін *"taswlq"* вже має значення "маркетинг", наприклад, *"tudlru t-taswlq"* ("директор з маркетингу"). (Семчинский, 1975, с.9).

Лінгвістичним аспектом системності економічної термінології вважається її здатність створювати термінологічні одиниці з урахуванням існуючих у мові словотворчих моделей. З одного боку, системність економічної термінології може бути виявлена на прикладі гіпер-гіпонімічних (у деяких дослідників – гіперонімічних) рядів.

Як приклад гіперо-гіпонімічних системних відносин можна розглядати класифікацію основних інструментів ринку цінних паперів, де гіперонімом буде служити сам термін «цінний папір», а решта термінів, що є складовими елементами даного ряду, будуть виступати в ролі гіпонімів: *vvaraqaḥ maliyyah* («цінна папір») - *sahm, hijsah* («акція»), *sanaḍ* («облігація»). З іншого боку, системність економічної термінології може бути представлена на прикладі партонімії, коли економічні терміни передають значення «частина – ціле» (*sarikaḥ* («компанія») – *far'* («філія») – *tudTriyyah* («департамент») або відносини множини «множина - елемент множини» (*nizam maliyyu* («фінансова система») - *bank, maṣrif* («банк»)) (Семчинский, 1975, с.10).

Висновки до розділу 1

У розділі визначено, що запозичення – це елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція і т. ін.), перенесений з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, а також сам процес переходу елементів однієї мови в іншу. Запозичення – невід’ємна складова процесу функціонування і історичної зміни мови, одне з основних джерел поповнення словникового запасу.

З’ясовано, що запозичення з французької відомі в арабській мові давно. Вони відносяться до різних сфер життя і служили переважно для позначення нових предметів і явищ, невідомих арабам, тобто були пов'язані з появою нових реалій. З іншого боку, галицизми сформували кілька етимологічних дублетів. Потрапивши в арабську мову, запозичені слова французької мови протягом тривалого часу піддавалися процесу адаптації, який полягає в перетворенні їх звукового вигляду, граматичної структури й змісту за внутрішніми законами мови. У запозичених слів ще не простежується багатозначність, оскільки вони перейшли в іншу мову не всім комплексом значень, а лише в своїх номінативних і в номінативно-виробничих значеннях.

РОЗДІЛ 2

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АРАБСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

2.1. Шляхи збагачення словникового складу мови

У сучасній лінгвістиці одним із найважливіших екстралінгвістичних факторів розвитку та збагачення мови визнаються мовні контакти народів. Багатовікові стосунки арабських держав із сусідніми народами залишили свій відбиток на формуванні мовної системи. Внаслідок колоніального панування в арабських країнах у різні періоди в якості другої мови використовувалися англійська (Ірак, Єгипет, Судан, Ємен), французька (Сирія, Ліван, країни Арабського Магрибу), італійська (Лівія). Це не могло не позначитись на поповненні лексичного складу арабської мови. Унаслідок того, що з плином часу з'являлися все нові явища та предмети об'єктивної реальності, і виникла потреба в їхній номінації, запозичення стрімко увійшли до лексичного складу арабської мови (Белкин, 1975, с.99).

Французька мова служила і служить активним джерелом збагачення словникового складу як романських мов, так і мов, що не входять до романської групи. Саме використання французької є найпродуктивнішим способом поповнення лексики діалектів арабської у країнах Магриба. Контакти французької мови та арабських діалектів розпочалися в період встановлення у середині XVII ст. франко-африканських комерційних відносин, що пояснюється розташуванням країн Магриба, із якими Франція розділяє басейн Середземного моря. Процес проникнення французької в ці країни став інтенсивнішим у зв'язку з колоніальними захопленнями Францією півночі африканського континенту (Прожогина, 1980, с.12).

Контакти в колоніальну епоху стали відправною точкою тісної взаємодії французької та арабської мов. Франція завоювала Алжир 1830 р., встановила протекторат у Тунісі 1881 р., а 1912 р. поширила свій протекторат і Марокко. У другій половині XX ст. мовне питання стало головним у соціальному та політичному житті магрибінців. Населення колонізованих Францією арабських країн у розмовній мові

використало діалекти магрибської групи арабської мови. У кожній арабській країні і досі використовується певний діалект арабської мови (в Тунісі – туніський, в Алжирі – алжирський, у Марокко – марокканський тощо), що має фонетичні, морфологічні, синтаксичні особливості. В результаті постійної модернізації класичної арабської мови, мови Корану, сформувалася літературна арабська мова, спільна для всіх арабських країн і представлена на радіо та телебаченні, а також у пресі, в освіті, науці, у політиці, у дипломатичній та адміністративній сферах (Аль-Фихри, 2013, с.18).

В епоху колонізації уряд Франції проводив мовну політику з урахуванням специфіки арабо-мусульманського суспільства та значущості для нього арабської мови. Причому ця політика мала двоякий характер: з одного боку, вона була спрямована на те, щоб зробити навчання арабською мовою доступним у всіх французьких школах країн Магрибу та деяких ліцеях великих міст Франції; з іншого боку, в інтересах метрополії в трьох колонізованих країнах Магриба (Алжирі, Марокко, Тунісі) як офіційна мова була введена французька мова. Найбільшого «офранцуження» зазнав Алжир, де французька використовувалася як мова спілкування у всіх сферах життя (Белкин, 1975, с.71). Туніс і Марокко, як зазначає дослідник мов Магриба Г. Грангієм (Мазніченко, 2018, с.9). протягом колоніальної епохи зберегли у спілкуванні арабські діалекти, особливо у колах еліти. Що ж до Алжиру, то в результаті довгої колонізації цієї країни арабська мова практично зникла: у системі освіти (французькі школи в Алжирі стали відкриватися вже 1883 р.), управління та у всіх сферах суспільного життя функціонувала французька мова. На думку французького історика Б. Стора, місце Алжиру у французькій колоніальній історії є унікальним у порівнянні з іншими колоніями, такими як Сенегал і Марокко. Під гаслом "Алжир - це Франція" Франція планувала приєднати Алжир до своєї території (Мазніченко, 2018, с.12). Взаємодія французьких та арабських діалектів відбувалася на різних мовних рівнях. На думку французького лінгвіста Ж.-М. Жеа, на фонетичному рівні виявляється взаємодія у двох напрямках.

По-перше, адаптація слів, запозичених з французької в діалекти арабської мови відповідно до фонетичних законів арабської мови: деназалізація назальних гласних,

дзвінкість [p], наприклад [barabole] замість [parabole]; компенсація [y] звуком [u], [e] – звуком [i], наприклад [l'antine] замість [l'antenne].

По-друге, вплив французької вимови на класичну арабську вимову, наприклад у випадку із зевним вибуховим дзвінким і глибоко-задньонебним фрикативним [kh], які в арабських діалектах компенсувалися звичайним звуком [a] або зовсім зникли, як показано в наступних прикладах: [alem] - [alem] (savant "вчений"); [Sari a] - [Saria] (charia "Шаріат"); [kh]: [khatar] - [atar] (dangereux "небезпечний").

Що ж до арабського глибоко-задньонебного гучного вибухового [q], він перетворюється на діалектної промови на звичайний [k]: [k]: [qahwa] - [kawa] (café «кафе»); [qasba] - [kasba] (maison «дім»), [qarfa] - [karfa] (canella «кран»).

У сферу морфології, за спостереженнями Ж.-М. Жеа, запозичення з французької проникають меншою мірою. Однак у діалектному мовленні досить часто зустрічаються французькі слова, адаптовані до арабських діалектів за допомогою арабського означуваного артикля, суфікса жіночого роду і т. д.

Арабський означуваний артикль l може приєднатися до початкового звуку запозиченого французького слова: [lmotur]), [lkasrola] (la casserole "каструля"), [lmasina] (la machine "машина").

У деяких випадках спостерігається асиміляція цього артикля першого звуку слова. Наприклад, [ssikatur] (le sécateur "секатор"), [rrafl] (la rafle "пограбування"). Асиміляція властива означуваному артиклю в арабській мові, в якому всі приголосні алфавіти поділені на місячні та сонячні. З дзвінками приголосними звуками асиміляції немає, артикль вимовляється окремо від слова, з глухими ж має місце асиміляція. Відповідно до особливостей арабської морфології утворюються форми роду і числа в словах, запозичених з французької мови, наприклад у випадку з арабським суфіксом жіночого роду однини -a-: [lfisita] (la visite «візит»), [lbatima] (le batiment «будівля»), а також із суфіксом множини -at-: [lfranat] (les freins «гальма»), [lmoturat] (les moteurs «мотори») (Боднар, 2012, с.68-69).

Розглянемо вплив французької на арабські діалекти на лексичному рівні. За словами алжирського дослідника Талеба Ел-Ібрахіма (Белкин, 1975, с.95), французькі запозичення зазвичай допомагають відобразити реальність або називати предмет,

коли в арабській мові для цього немає відповідного слова, наприклад, з французької мови повністю запозичені в арабські діалекти слова *téléphone, abonnement, ascenseur, parabole, antenne, voter, bâtiment, saboter*. Відбувається запозичення французьких верланізованих слів. Явище верлана дуже характерно для французької мови і серед запозичень в арабських діалектах зустрічається досить часто (Белкин, 1975, с.19).

Так, французький дослідник молодіжної мови Ф. Меліані зазначає, що слово [as], що використовується для позначення молодої дівчини, є верланом від арабської [nsa] («жінка») і набуває більш сучасної форми ['as]. Вивчаючи територіальні варіанти арабської, А.А. Блінов (Белкин, 1975, с.23). зазначає, що назви державних посад та організацій у Тунісі є результатом калькування відповідних французьких назв. Посада прем'єр-міністра в Тунісі позначається словосполученням *al-wazDru l-'awwal* («перший міністр»), яке є калькою з французького словосполучення *premier ministr* (також досл. «перший міністр»). Колонізація країн Магриба сприяла зближенню арабської та французької мов і започаткувала появу франкоалжирського «сабіра» (змішаної мови) (*Les mots de l'argot de France issus de l'arabe*, 2009, с.9).

2.2 Арабсько-французька двомовність на прикладі Тунісу

Важливою особливістю багатьох комунікативних середовищ на Африканському континенті є існування білінгвізму та мультілінгвізму серед місцевого населення. Такий стан має історичне, та психологічне обґрунтування: африканці розмовляють кількома мовами не за особливим психологічним нахилом, а з ситуації, що складається. Причому часто африканці змушені як другі освоювати мови, які значною мірою відрізняються від їхніх рідних мов.

Білінгвізм в Африці відображений як у власне африканській диглосії «африканські мови внутрішньоетнічного спілкування // африканські мови міжетнічного спілкування», так і в афро-європейській диглосії «африканські мови // європейські мови» (Ахманова, 2005, с.79).

Науковці (Мазніченко, 2018; Хинди, 2016; Шахид, 2015; Щерба, 1985). зазначають, що «імпортовані» мови Європи, головним чином англійська, французька та португальська, в умовах, коли автохтонні мови з тих чи інших причин не можуть

виконувати окремі комунікативні функції, широко використовуються не тільки як мови світової сучасної культури або як засіб побутового спілкування, але служать інструментом згуртування самих африканських націй. У плані володіння французькою мовою населення сучасної Африки, так само як і в колоніальні часи, продовжує бути континуумом, з одного боку якого розташовується його незначна частина, що користується літературною французькою мовою, що за якістю мало відрізняється від мови освічених французів, а з іншого – основна маса африканців, яка зовсім не володіє французькою мовою.

Зона між цими двома полюсами зайнята неоднорідною масою, рівень володіння французькою мовою у якої градується від задовільного до найнижчого. Подібна диференціація багато в чому зумовлена різним рівнем письменності серед африканського населення (Мазніченко, 2018, с.10).

У Тунісі після незалежності поряд з арабською продовжує активно розвиватися французька мова. Тут співіснують арабська літературна мова, туніська розмовна та французька мови. Усі вони переплітаються, і жодна з них не забезпечує всі сфери спілкування.

За останніми даними статистики, французькою розмовляють 63% населення. Французька не є офіційною мовою Тунісу, але дуже поширена у науковій та технічній сферах.

Всі інструкції та посібники з експлуатації до техніки написані французькою. Всі приладові панелі верстатів, машин, приладів оформлені французькою. Усі наукові роботи пишуть французькою, крім сфери гуманітарних наук. Навіть лічильники в туніських таксі подані французькою.

Діти в школах навчають французьку з першого класу. У середній школі багато дисциплін викладаються тільки французькою. Закінчуючи середню школу, тунісець розмовляє, читає та пише французькою вільно.

Політика, що проводилася владою під час протекторату, активно витісняла арабську мову і нав'язувала французьку. Це призвело до того, що на час досягнення Тунісом незалежності, арабська мова не могла виконувати всі необхідні функції і забезпечувати всі потреби спілкування. У країні склалася ситуація так званого

«білінгвізму» — співіснування арабської та французької мов. Після досягнення незалежності в 1956 р. у Тунісі залежно від обставин та поточних цілей та завдань внутрішньої та зовнішньої політики проводилися і політика арабізації, і політика франкофонії.

Сам термін «франкофонія» вперше було вжито у 1880 р. французьким географом О. Реклю (1837–1916). З 60-х років. ХХ ст. цей термін використовується для позначення поширення французької мови у світі (Блинов, 2009, с.22).

Поряд із французькою мовою еліта Тунісу використовує різновид французької, яку місцеві жителі пристосовують до особливостей своєї мови, надаючи їй місцевого колориту. Дослідники запроваджують спеціальні терміни для позначення лексичних одиниць, які відсутні у словниковому складі французької мови Франції: «тунісизми», «алжиризми».

За класифікацією В.М. Дебова, ці лексеми були запозичені з арабської мови та в основному мають одне значення; є однокорінними словами арабізмів, побудованими за французькими моделями; що з'явилися шляхом словотвору на основі матеріалу французької (Дебов, 2001, с.73). В результаті постійного контакту з арабською та французькою мовою словник тунісців значно поповнився арабізмами. Культурні відмінності між арабами та французами величезні, і французька мова, природно, користується засобами арабської мови при описі місцевих реалій та понять.

Перша група арабізмів включає запозичення з літературної арабської мови, яка в цих країнах є офіційною. До другої групи відносяться арабізми, взяті із розмовних діалектних форм арабської мови. Запозичення з літературної арабської мови в основному пов'язані з релігійною та політичною тематикою: мусульманські свята (*Achoura, Aid el Fitr* тощо), молитви та ритуали (*asr, hadj* та ін.) «*Pour les 28.000 pèlerins algériens concernés par le Hadj cette , l'heure est aux préparatifs*» (Сааран Махмуд, 2006, с.27).

Запозичення з арабських діалектів більш численні, оскільки у повсякденному житті жителі Північної Африки розмовляють діалектах: *aklé* (з хассанія) означає місце, тяжке проходження; *haouli/aouli* (з хассанія) - матерія близько 3,5 метрів, що використовується для тюрбанів.

Запозичення, що прийшли з марокканського діалекту: традиційні музичні інструменти *bendir* (барабан), *oud* (флейта) та інші. ”, *adeptes de la frugalité et de la danse...*” (Осіпов, 1975); національні страви: *tajine* (м'ясне рагу), *kefta* (м'ясні або рибні кульки):

Un tajine goûteux et très simple à faire, j'ai upunté cette recette de chez ma chère Samar du delicious blog mes inspirations culinaires (Al Mawkif).

Запозичення, що використовуються для номінації предметів одягу, також поширені французькою мовою Магриба, наприклад: *babouche* (капці), *chèche*, *daraa* (вид широкого чоловічого одягу) тощо:

Voici une de mes premières réalisations “couture”: des babouches réalisées de A à Z que l'on peut décorer de milles et une manières (Al Mawkif).

Для двомовності та багатомовності характерне змішання мов у одному потоці мовлення. Перемикання коду французька - арабська (берберські та інші місцеві мови) є дуже частим явищем. Сильний вплив французької мови при контактах з іншими мовами, в яких існує велика кількість запозичень із французької, полегшує перемикання коду. Основою при змішуванні мов виступають діалекти арабської мови, причому розмовляючі можуть повною мірою володіти обома мовами, але змішувати коди неусвідомлено і спонтанно.

При переході з однієї мови на іншу в різних комунікаційних ситуаціях відзначають представників обох статей, різного віку, різного рівня освіти та різноманітних соціо-професійних кіл. Після досягнення незалежності країн Північної Африки французька мова зберігає свої позиції завдяки демократизації освіти, збереженню контактів із Францією, наявності франкомовних ЗМІ та телебачення. Зокрема, завдяки мережі Інтернет кількість користувачів якої збільшується щороку, французький сегмент Інтернету в країнах Магрибу також зростає. З одного боку, французька мова втрачає свої позиції з політичних та ідеологічних причин, з іншого боку, її вплив на місцеві мови є незаперечним.

2.3. Явище галицизму

Для дослідження явища галицизму використали тексти туніської газети Al Mawkif (لموقف).

Наприклад, велике поширення отримав прийом, коли місцеві автори вставляють французькі слова і словосполучення після арабських, щоб роз'яснити їх значення, наприклад الشخصية القاعدية / aš-šahs-/ La Personnalite de Base «типова особистість».

Як наслідок, для арабської літературної мови Магриба можна виділити особливу структуру запозичень, що складається з трьох шарів лексики залежно від ареалу її поширення:

- запозичення, що набули поширення у всьому арабомовному ареалі;
- запозичення, що набули поширення тільки на території однієї з країн Магрибу та невідомі в інших країнах;
- запозичення, що стосуються більшості країн Магрибу або всього регіону, загалом і не вживані в країнах Машріку;

Перша група запозичень добре знайома не тільки магрибінцям, а й усім жителям Арабського Сходу, це запозичення, що прийшли в Магриб з різних європейських мов: наприклад, з італійської (صالة/ s#ālah/ «зала», بنك/ bank/ «банк», فاتورة/ fātūrah/ «рахунок»), англійської (ورشة/ waršah/ «мастерня», دولار/ dūlār/ «доллар») (Шагаль, 2007, с.45). тощо.

Однак питома вага подібних запозичень надзвичайно мала, і основну частину цієї групи складають загальні слова, такі як برلمان/ barlamān/ «парламент», سينما/ sīnimā/ «кіно», فلم/ film/ «фільм», دكتوراه/ duktūrāh/ «звання доктора», تليفزيون/ tilī диктатор» тощо. الطفل برلمان إحداث يندرج التربوية القيم على تنشئتها على وحرصه التونسية بالطفولة علي بن العابدین زين. الرئيس الموصولة الرعاية إطار في السامية/ yandariḡu 'ih#dāsu barlamāni t,-t,ifl fi 'it,āri r-ri-āyati l-maws#ūlah li-rra'īs zīn al-'ābidīn bin 'alī bi-t,-t,ufūlati t-tūnisiyyah wa h#irs#ihi 'alā tanši'atihā 'alā l-qiyami t-tarbawiyuati s-sāmiyah.

Мова Тунісу виділяється за своїм лексико-семантичним, морфологічним і синтаксичним складом навіть на тлі інших країн Магриба, оскільки найчастіше її лексичні одиниці не мають аналогів в арабському світі. У зв'язку з цим тут відзначається найбільша кількість локально маркованих запозичень. Проаналізуємо кілька типово туніських запозичень. Серед арабізованих форм, які набули широкого поширення в туніському територіальному варіанті арабської літературної мови, варто

виділити такі слова, як *ديوانة*/ *dīwānah*/ «митниця» та *مغازة*/ *mağāzah*/ «магазин». Обидва слова пройшли тривалий і кропіткий процес підпорядкування законам арабської мови на шляху до досягнення повністю арабізованих моделей. Наприклад, у випадку з *ديوانة*/ *dīwānah*/ (від франц. *douane*) «митниця» спочатку запозичене слово пройшло так звану фонетичну адаптацію і почало за своїм складом відповідати фонетичній системі арабської мови. У цьому французькі голосні були передані довгими голосними арабської мови. Потім слово відповідно до законів арабського словотвору набуло категорії визначеності/невизначеності, категорії роду (в даному випадку жіночий рід), а також форми множини (*ديوانة*/ *dīwānah*/ – *ديوانات*/ *dīwānāt*/ «митниця» – «митниці»). Тож, можна говорити про те, що слово *ديوانة*/ *dīwānah*/ зазнало максимальної адаптації, тому що від нього утворився похідний прикметник запозичений в мові арабської преси країн Магриба *ديواني*/ *dīwāniyyu*/ «митний», що надалі сприймається як окрема арабська одиниця. Таким чином, це слово настільки увійшло до складу арабської мови Тунісу, що його часто досить важко відрізнити від споконвіку арабських слів.

Лексема *ديوانة*/ *dīwānah* відноситься до одиниць загальномагрибського значення, а для Тунісу дає варіант *قمرق*/ *qumruq*, проте наразі цей варіант відходить у минуле, використовується все рідше. Багато в чому це відбувається і тому, що начеб-то, на перший погляд іноземне слово має типологічну близькість із лексемами арабської мови.

Наразі існує інший еквівалент для слова «митниця» у фонетичному плані (як ми бачимо, перший голосний звук короткий і відрізняється від сучасного написання), проте надалі він подовжився, надаючи слову схожість із споконвічно арабською лексемою *ديوان*/ *dīwān*. Зрозуміло, вона не має нічого спільного зі значенням *ديوانة*/ *dīwānah*/, але у свідомості тунісця ця арабізована модель нічим не відрізняється від інших слів його рідної мови. *ديوانة*/ *dīwānah*/ і вживається в тексті наступним чином:

سليمان ورق المدير العام زغنون اللطيف عبد السيد الثلاثاء يوم المالية وزير آشيش رشيد محمد السيد إستقبل
 /للديوانة التونسية المدير العام للجمارك المغربية الذي آن مصحوبا بالسيد
 rašīd kašīš wazīru lmāliyyah yawma s-sulāsā' s-sayyid 'abd al-lat,īf zağnūn al-mudīra l-

‘āmm li-l-ḡamāriki l-maḡribiyyah ’allaḏī kāna mas#h#ūban bi-s-sayyid sulaymān waraq al-mudīri l-‘āmm li-d-dīwānati t-tūnisiyyah.

Цей приклад вживання слова ديوانة /dīwānah/ дуже показовий, тому що він ясно демонструє нам, як тунісіці пишуться особливостями свого територіального варіанту і вживають саме слово جمرك /ḡumruk/ для позначення митниці в Марокко (бо там слово ديو , у той час як для найменування місцевої туніської митниці вони, само собою зрозуміло, віддають перевагу ديوانة /dīwānah/, ніж будь-яким іншим. Марокко у своїй мовній практиці слідує спільній машрикській спрямованості використовувати виключно جمرك /ḡumruk/ як еквівалент поняття «митниця».

Тож, основні рівні французьких запозичень в арабській мові відбуваються на лексичному (49%), фонетичному (32%) та морфологічному рівнях (19%). (Додаток А).

Висновки до розділу 2

Таким чином, можна побачити протиріччя між пріоритетами, що проголошуються, реально проведеною політикою та мовною ситуацією в Тунісі. Арабська мова, проголошена як державна мова країни, фактично не виконує цієї ролі і в найближчому майбутньому цього також не передбачається.

У туніській історії відбувалося зіткнення різних культур та цивілізаційних засад; тут розгортався конфлікт і водночас діалог Сходу та Заходу; тут відбувався і відбувається синтез культурних традицій та зовнішніх впливів.

Бажання різних верств у різні історичні періоди відмежуватися від усього західного стикалося з неможливістю відмовитися від його спадщини. Вплив інших культур тут перестали бути сторонніми. У Тунісі відбувалося поступове осмислення, засвоювання західної французької культури, французької мови. Вони стали невід’ємною частиною національної культури Тунісу. Адже життєвість суспільства полягає в еволюції, не в консервації традицій, а в умінні сприйняти потрібні інновації, та самим їх репродукувати.

ВИСНОВКИ

У роботі визначено, що запозичення – це елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція і т. ін.), перенесений з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, а також сам процес переходу елементів однієї мови в іншу. Запозичення – невід’ємна складова процесу функціонування і історичної зміни мови, одне з основних джерел поповнення словникового запасу.

Культура Заходу поступово засвоювалася туніським суспільством, і досягнення сучасної цивілізації, французька мова ставали її невід’ємною частиною. Адже культурна спадщина – це динамічна цілісна система, не обмежена тимчасовими та просторовими рамками.

Французька мова, як фактор культурного та політичного життя, пам’ятники архітектури, мистецтва, матеріальні об’єкти, пов’язані з інфраструктурою (у тому числі заводи, дороги, порти, сучасні системи освіти та охорони здоров’я в їхньому культурному значенні), ідеологічні погляди — все ці, як і інші фактори проникнення «чужої» культури, що об’єктивно впливали і впливають на всю традиційну систему соціокультурних відносин Тунісу. Французьке проникнення так чи інакше трансформувало духовний світ тунісців. Внаслідок цього елементи французької культури стали компонентом туніської культури.

Для сучасної мовної ситуації Тунісу характерне поширення арабо-французького білінгвізму. Незважаючи на політику арабізації, що проводиться владою, французька мова широко використовується в суспільно-політичному, культурному, науковому житті країни. Поширення арабської літературної мови є недостатнім і потребує значного часу. У Тунісі досі не розроблено довгострокових планів проведення арабізації у всіх сферах життя країни. Вона йде спонтанно та нерівномірно. Але процес арабізації повільно послаблює позиції французької мови в Тунісі.

ملخص

لفترة العمل البحثي

"استعارة الكلمات الفرنسية إلى العربية كوسيلة لتجديد المفردات"

يخصص العمل البحثي للدورة لدراسة ميزات استعارة الكلمات الفرنسية باللغة العربية كوسيلة لتجديد المفردات.

موضوع الدراسة هو الاقتراض الفرنسي باللغة العربية الحديثة.

الغرض من الدراسة هو تحليل خصائص أداء الاقتراضات الفرنسية باللغة العربية الحديثة.

يتكون العمل من مقدمة وفصلين وخاتمة لكل فصل واستنتاجات عامة وقائمة بالمصادر المستخدمة وقائمة بمصادر المواد

التوضيحية وملحق.

تثبت المقدمة اختيار موضوع البحث ومدى ملاءمته ، وتصوغ الغرض من العمل وأهدافه ، وتحدد موضوع البحث

وموضوعه وطرقه.

يلخص القسم الأول الأسس النظرية لدراسة مفهوم الاقتراض. تم تحديد أنواع الاقتراض وتأثيرها على التنمية الثقافية

للبلدان ؛ يتم تحليل الاقتراض كإحدى طرق إثراء التركيب المعجمي للغة.

القسم الثاني مخصص لدراسة طرق إثراء مفردات اللغة. يتم تحليل ثنائية اللغة العربية الفرنسية على مثال تونس. يستكشف

ظاهرة الجاليكية.

الاستنتاجات تلخص الدراسة.

يحتوي عمل الدورة التدريبية على 32 صفحة من النص الرئيسي ، و 34 مصدرًا للأدب ، وتطبيق واحد.

الكلمات المفتاحية: الاقتراض ، ثنائية اللغة ، الفرانكفونية ، العربية

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аббасова, Б. М. (1992). Социолингвистические и лингвистические основы явления заимствования в разносистемных языках. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Баку.
- Аристов, Л. М. (2005). Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англізмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Харків.
- Ахманова, О.С. (2005). *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Наука.
- Боднар, С.Н. (2012). Язык арабских документов торгово-экономической деятельности Москва: ТЕЗАУРУС.
- Белкин, В.М. (1975). Арабская лексикология. Москва: Изд-во МГУ.
- Бертагаев, Т. А. (2011). Билингвизм и его разновидности в системе употребления. Проблемы двуязычия и многоязычия. Москва: Наука.
- Блинов, А. А. (2009). Территориальные варианты арабского литературного языка и их отражение в прессе : на основе газетных материалов Туниса, Саудовской Аравии и Египта : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва.
- Гавранек, Б. (2007). К проблематике смешения языков. Новое в лингвистике. Москва: Прогресс.
- Ганич Д.І., Олійник І.С. (1985). *Словник лінгвістичних термінів*. Київ: Вища школа.
- Дебов, В. (2001). Словарь лексико-семантической специфики французского языка в Тунисе. Иваново: Наука.
- Жлуктенко, Ю.А. (1974). Лингвистические аспекты двуязычия. Киев: Вища школа. Изд-во Киевского гос. ун-та.
- Клоков, В. (2000). Словарь французского языка за пределами Франции. Саратов.
- Кодухов, В. И. (2010). *Введение в языкознание*. Москва: Просвещение.
- Крысин, Л. П. (1990). Иноязычные слова в современном русском языке: монография. Москва: Наука.
- Мазніченко, О. І. (2018). *Французькі запозичення у туніському діалекті арабської мови в умовах двомовності* (на матеріалі сучасних словників діалектної лексики) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 19 с.

- Маринова, Е.В. (2013). Иноязычная лексика современного русского языка: Учебное пособие. Москва: Флинта.
- Сааран Махмуд. (2006). Язык и общество. Александрия (на арабском языке محمود السكندرية 2، ط 177 اللغة و المجتمع ص: السعران
- Овадюк, О. В. (2020). *Запозичення як засіб збагачення англійської мови*. Національний технічний університет України “КПІ”. С.207-212.
- Осипов, В.Д. (1975) Природа локальной маркированности арабской лексики. Дисс. ... канд. филол. наук. Москва.
- Пейсиков, Л.С. (2012). Лексикология современного персидского языка. Москва: Изд-во Моск. ун-та.
- Прохожина, С.В. (1980). Типология развития современных франкоязычных литератур стран Магриба. Дисс. ... докт. филол. наук. Москва.
- Семчинский, С.В. (1975). Семантическая интерференция языков. Автореф. дис. докт. филол. наук. Киев.
- Стацюк, Р.В. (2013). Запозичення як один із продуктивних шляхів поповнення лексичного складу військової термінології сучасної арабської літературної мови. [Сходознавство](#). № 62-63. С. 142-150.
- Аль-Фихри А.А. (2013). Языковая политика в арабских странах (на арабском языке). Бейрут. العربية البلاد في اللغوية السياسة: الفهري الفاسي القادر عبد
- Хауген, Э. (2008). Процесс заимствования (пер. с англ.). В кн.: Новое в лингвистике. Вып. 6. Языковые контакты. Москва: Прогресс.
- Хинди, А.И. (2016). Арабский язык между объективной реальностью и желанной мечтой (на арабском языке). URL: http://www.alukah.net/literature_language/0/35966
- اللغة العربية بين الواقع المرصود والأمل المنشود: أحمد إبراهيم هندي
- Шагаль, В.Э. (2007). Языковой аспект национальных процессов в арабских странах. Москва: Наука.
- Шахид, А.В. (2015). Сирийский опыт в арабизации наук в высшем образовании (на арабском языке). URL: <https://old.uqu.edu.sa/page/ar/148364> تجربة: عبد الله واثق شهيد
- ص 332 - 2013. 1 سورية في تعريب العلوم في التعليم العالي، دار الكتاب الجديد المتحدة، ط

Щерба, Л.В. (1985). О понятии смешения языков. В кн.: Л.В. Щерба. Избранные работы по языкознанию к фонетике. Изд-во Ленингр. ун-та.

Le Dictionnaire de la Zone. (2012). URL: <http://www.dictionnairedelazone.fr/>

Les mots algériens utilisés par les jeunes immigrés France. (2014).URL: <http://projetbabel.org/forum/viewtopic.php?t=17302>

Les mots de l'argot de France issus de l'arabe. (2009).URL: <http://projetbabel.org/forum/viewtopic.php?t=5169>

El Mellouki Riffi B., Gonidec Ph. (2010).La politique française de coopération avec les pays du Maghreb. Tunis.

Robert P., Rey A. (2009).Le Grand Robert de la langue française en ligne. URL: <http://lerobert.demarque.com/fr/ca/dictionnaire-francais-en-ligne/grand-robert/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Al Mawkif (لموقف). URL: <http://www.tunisie.com/media/album-photos/index.php>

ДОДАТОК

*Додаток А***Кількісні показники мовних рівнів французьких запозичень в арабській мові**